

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบนพื้นที่สูง
THE GUIDELINE OF DISSEMINATING BUDDHISM OF VOLUNTEER GRADUATED
MONKS TO HILL TRIBE PEOPLE ON HIGH GROUND

พระครูวิสิฐเจติยาภิบาล (ปรีชา สิริโร)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์ได้แก่ เพื่อศึกษาภูมิหลังการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา บนพื้นที่สูง เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง และ เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูง การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า ด้านภูมิหลังการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา บนพื้นที่สูง พบว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เห็นความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาบนพื้นที่สูง จึงมอบหมายให้วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เพื่อจัดส่งพระบัณฑิตที่จบการศึกษาจากทางมหาวิทยาลัยทุกวิทยาเขต ที่สนใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง รูปแบบการบริหาร มีคณะกรรมการบริหารงานส่วนกลาง มีคณะกรรมการบริหารงานส่วนภูมิภาค มีหน้าที่ในการจัดทำแผนงบประมาณประจำปี จัดหาพระบัณฑิตอาสา จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิบัติงาน ส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของพระบัณฑิตอาสาภาคสนาม การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชนเผ่าต่างๆ เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ส่งบุตรหลานเข้ารับการบรรพชาอุปสมบท ร่วมมือกับพระสงฆ์จัดตั้งอาศรม เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม มากขึ้นตามลำดับ

คำสำคัญ : พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา , การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This research entitled “The guidelines for the propagation of Buddhism for highland volunteers in the highlands”. There are objectives as follows: to study the propagation background of the volunteer monks towards hill tribes on highlands, to study the problems and obstacles of Buddhism propagation on highlands, and to study the guidelines of Buddhism propagation for the volunteer monks on highlands.

This study is a qualitative research with collecting documents, primary data from Tipitaka of Mahachulalongkornrajavidyalaya University version along with exegesis (Atthakathā), bill (Dikā) and collecting from fieldwork. The propagation background of the volunteer monks towards hill tribe on highlands found that Mahachulalongkornrajavidyalaya University focus on the importance of propagating Buddhism to hill tribes on highlands. Therefore, assigned to Chiang Mai Campus who is responsible for the implementation of the volunteer monks towards hill tribes in order to take graduate monks who graduated from university of every campus that are Interested in propagating Buddhism on highlands. Management style has a central administration committee, a regional administration committee, a duty to prepare an annual budget plan, providing the volunteer monks, preparing the strategic plan for the implementation, promotion, supporting, supervision and following, performance evaluation of the volunteer monks from fieldwork. The process of propagating Buddhism on highlands from the beginning to the present, thus, causing various tribes to believe in Buddhism, showing themselves as a Buddhist, taking children to ordain cooperate with monks to establish the hermitage, attending religious activities, tradition and culture increasing steadily, respectively.

Keywords: Volunteer graduated Monks to hill tribe people, Disseminating Buddhism

บทนำ

ชาวเขา หรือคนบนพื้นที่สูงนั้นกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน มีประชากรชาวเขาหลากหลายเผ่า โดยบางแห่งยังห่างไกลความเจริญ ขาดการพัฒนาในด้านสาธารณสุข ชีวิตความเป็นอยู่ อาศัยความเชื่อของภูติผีในการรักษาบ้าง ด้านการศึกษาที่ยังขาดครูบาอาจารย์ที่จะมาสอนให้เด็กเหล่านี้อ่านออกเขียนได้ ขาดการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาที่ถูกต้อง บางพื้นที่ยังมีเรื่องการล่าเหยื่อยาเสพติด ซึ่งยังเป็นปัญหาหลักที่ภาครัฐและหลายหน่วยงานให้ความสำคัญอย่างมาก แต่ยังมีชาวเขามากที่ทางพระสงฆ์ไม่สามารถเข้าถึง อีกทั้งโครงการพระธรรมจาริกไม่ได้รับการสนับสนุน จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาไม่มีการดำเนินให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานศึกษาของพระสงฆ์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดให้มีโครงการ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา (ธรรมจาริก) ขึ้นมา โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2543 วัดอุปสมงค์เพื่อให้พระบัณฑิตอาสาฯ ปฏิบัติศาสนกิจครอบคลุมในพื้นที่หมู่บ้านชาวเขา 8

จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยคัดเลือกพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นอาสาสมัครพระบัณฑิตอาสาพัฒนาบนพื้นที่สูงในเขตทุรกันดาร กระบวนการทำงานเน้นความต่อเนื่อง มั่นคงและการทำงานแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ หมู่บ้านชาวเขาที่จัดส่งพระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขาอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนครอบคลุมจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน ลำพูน เชียงราย แพร่ น่าน ตาก และพะเยา ชาติพันธุ์ชนเผ่าคือ กะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ลีซอ ม้ง ลัวะ อาข่า ไทยใหญ่ และไทลื้อ จากการดำเนินงานของโครงการพระบัณฑิตอาสาฯ ที่ผ่านมา ทำให้องค์กรในชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ให้การตอบรับ พร้อมให้ความร่วมมือในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นอย่างดี

พระบัณฑิตอาสาฯอาศัยหลักการพุทธธรรม เป็นเครื่องมือ โดยผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้พระบัณฑิตอาสาฯเป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาด้านจิตใจ และเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางโลก และทางธรรมได้อย่างแท้จริง สังเกตได้จากแต่ละปีจะมีชุมชน ครู และองค์กรในชุมชนได้ทำหนังสือขอให้โครงการ จัดพระบัณฑิตอาสาฯเข้าไปพัฒนาในหมู่บ้านชาวเขาในแต่ละแห่งเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีหมู่บ้านที่ต้องการในเขตภาคเหนือตอนบนตามรอยตะเข็บชายแดนมากกว่า 100 หมู่บ้าน ทั้งที่ ในปัจจุบันทางโครงการมีพระบัณฑิตอาสาฯ แค่ 35 รูป เพราะทางโครงการมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ จึงไม่สามารถที่จะขยายฐานการปฏิบัติงานให้มากขึ้นได้ โดยตัวโครงการเน้นการทำงานเชิงรุก เน้นความต่อเนื่องด้านพื้นที่ บุคลากร เพื่อเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นความสมานฉันท์ให้เกิดในชุมชน ดังนั้นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการ ข้อสำคัญที่สุดก็คือการมีแบบอย่างที่ดีของสังคม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะนำเอาหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปพัฒนาชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น (คุณ โทชน์, 2545) ในปัจจุบันโครงการพระบัณฑิตอาสาฯ ได้ประสานกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ในส่วนกลางและในพื้นที่ มาถวายความรู้แก่พระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขาและพระธรรมจาริกเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้งที่สุจริต เที่ยงธรรม เพื่อให้พระบัณฑิตอาสาฯได้นำความรู้ไปเผยแผ่ให้พี่น้องชาวเขารู้จักสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไปอีกด้วย เพื่อให้เกิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนบนพื้นที่สูง สามารถครอบคลุมในหมู่บ้านชาวเขามากขึ้น นำหลักพุทธธรรมสู่จิตใจให้แก่ชาติพันธุ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการครองชีพได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ สร้างความมั่นคงในชุมชนเขตชายแดน ปลุกฝังจิตสำนึกความเป็นไทย ให้ตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดถึงการศึกษาภาษาไทยให้แก่ชนเผ่าที่ไม่รู้หนังสือ ได้เรียนรู้และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่ามิให้สูญหาย สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำ ลำธาร ตามพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชาวไทยภูเขา ในหลายพื้นที่ยังขาดโอกาสในหลาย ๆ ด้าน โครงการพระบัณฑิตอาสาฯ

จึงเป็นสิ่งที่ดีในการเข้าถึง และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น นั้นหมายถึงการพัฒนาตนเอง และชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาบนพื้นที่สูง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาฐานความคิดของชาวเขา ได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต อยู่กับธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสงบตามอัตภาพ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2548) ทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบนพื้นที่สูง เพื่อหาคำตอบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง มีแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูงได้อย่างไรบ้าง เพื่อนำมาเป็นการรอบการศึกษาวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา บนพื้นที่สูง
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้ศึกษามีความคุ้นเคยกับพื้นที่ในฐานะเป็นพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา จึงทำให้มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการศึกษาเอกสาร ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงศึกษาภูมิหลัง ประวัติความเป็นมาของโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา วัตถุประสงค์ อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์นโยบาย บทบาทหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสา ข้อมูลสถิติพื้นฐานทั่วไป การบริหารองค์การ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ตลอดจนถึงปัญหา อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง
2. ขั้นการศึกษาภาคสนาม ภายหลังจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลไปบูรณาการเพื่อออกแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเนื้อหาการสัมภาษณ์ ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลสัมภาษณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์นำเสนอ“แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบนพื้นที่สูง”โดยแบ่งรูปแบบออกเป็น 3 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับภูมิหลังการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา บนพื้นที่สูง
 - ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาสำหรับพระบัณฑิตอาสาสมัครบนพื้นที่สูง

(ข) การนำเครื่องมือตรวจสอบความถูกต้อง

เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ฉบับแรกแล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำชี้แนะ กรอบเนื้อหาว่าตรงตามวัตถุประสงค์การศึกษาหรือไม่ ก่อนนำไปใช้จริง

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ประกอบไปด้วยผู้บริหารโครงการ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง เชียงราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งหมด 17 รูป/คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง เมื่อเสร็จแล้ว เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้พบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

1. ด้านภูมิหลังการเผยแผ่ของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา บนพื้นที่สูง พบว่า

ในปีพุทธศักราช 2543 ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เห็นความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ลงพื้นที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาด้านจิตใจแก่ชาวเขาบนพื้นที่สูง โดยเน้นการเข้าถึงเยาวชนให้มาก เพราะถือว่าเยาวชนเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต เป็นกลุ่มที่มีโอกาสทำความชั่วและความดีได้อีกมาก จึงมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา เพื่อจัดส่งพระบัณฑิตที่จบการศึกษาจากทางมหาวิทยาลัยทุกวิทยาเขต ที่สนใจในการช่วยดำเนินการพัฒนาด้านจิตใจและส่งเสริมสนับสนุน การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และประสานกับองค์กรทุกภาคส่วน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวไทยภูเขา 2) เพื่อช่วยพัฒนาจิตใจตามแนวพระพุทธศาสนาและสนองตอบนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 3) เพื่อให้การศึกษา ภาษา หน้าที่ พลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยตลอดถึงการศึกษาเรียนรู้ และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่ามิให้สูญหาย 4) เพื่อช่วยแนะนำ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ลำธาร ตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และ 5) เพื่ออบรมสั่งสอน ชี้ให้เห็นถึงหลักการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน และพิษภัยของยาเสพติด โรคภัยต่างๆ

พันธกิจประกอบด้วย 1)การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง 2) การรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข3) ส่งเสริมสนับสนุนประสานงานและจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์บนพื้นที่สูง4) การ

สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) การให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย 6) การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาชนเผ่า จึงทำให้พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานพื้นที่สูง มีคุณสมบัติคือ 1) เป็นผู้นำทางจิตใจศรัทธาและปัญญา 2) พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษาอบรมและส่งเสริมให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่เข้มแข็ง 3) ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ 4) ส่งเสริมศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณี 5) ให้การสังเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน 6) ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า

รูปแบบการบริหาร มีคณะกรรมการบริหารงานส่วนกลาง ประกอบด้วยประธานคณะกรรมการ มีคณะกรรมการบริหารงานส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงานโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง มีหน้าที่ในการจัดทำแผนงบประมาณประจำปี จัดหาพระบัณฑิตอาสา จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิบัติงาน ส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของพระบัณฑิตอาสาภาคสนาม การจัดการศึกษา โครงการและกิจกรรมต่างๆ

2. ด้านปัญหา อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง พบว่า

การทำงานของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานพื้นที่สูง เริ่มมีปัญหาเพราะมีผู้มาสมัครน้อยลงเนื่องจากที่อื่นมีแรงจูงใจที่มากกว่า แต่ความต้องการของชุมชนมีมากขึ้นทางหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานอยู่ตามชายแดนต้องการให้พระสงฆ์ไปช่วยก็ต้องไป พระสงฆ์ที่ทำงานอยู่ในโครงการที่มีจำนวนน้อยลงแล้วยังต้องกระจายงานรับผิดชอบมากขึ้นทำให้หลายรูปเกิดความท้อที่จะทำงานในโครงการพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา ในการทำงานเผยแผ่

1) ปัญหา อุปสรรคด้านอवासสัปปายะคือด้านที่อยู่อาศัย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง คือขาดเสนาสนะไม่มีความพร้อมด้านสถานที่ ในระยะแรกพระที่ขึ้นไปเผยแผ่ ต้องไปอาศัยตามกระท่อเบ็เล็กๆ ของชาวบ้านเป็นที่พัก บางแห่งสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ไกลชุมชนไม่มีศาลาที่จะใช้ในการประกอบพิธี หนาวร้อนไม่มีน้ำใช้ ไม่มีห้องน้ำสภาพพื้นที่บางพื้นที่ ที่ส่งพระเข้าไปยังไม่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ครูตำรวจตระเวนชายแดนขอให้ไปช่วยก็ไป แต่พอเข้าไปไม่มีที่พักต้องไปอาศัยตามที่ต่างๆ ไม่มีที่อยู่ให้พระในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา

2). ปัญหา อุปสรรคด้านโคจรสัปปายะคือด้านการทางเดิน สภาพพื้นที่เป็นหินทุรกันดาร การเดินทางสัญจรไปมาลำบาก เป็นอุปสรรคในการเผยแผ่ ช่วงฤดูร้อนพอสัญจรไปมาได้ ฤดูฝนจะลำบากมากเพราะเป็นถนนลูกรังหรือเป็นดินโคลนการขึ้นลงลำบากมาก ช่วงเวลาทำงานเผยแผ่มีนาน การติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานต่างๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเดินทางไปมา การเดินทางมีความลำบากมาก

3) ปัญหา อุปสรรคด้านภัสสสัปปายะคือ การสื่อสาร สนทนา พุดคุย การฟัง ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชนบางพื้นที่เห็นว่าพุทธศาสนาขัดต่อวิถีการดำเนินชีวิตของ

ชุมชน การเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนถูกต้องด้านจากชุมชนที่นับถือศาสนาอื่น และยังยึดถือความคิดหรือลัทธิเดิมของตนเองอยู่อย่างเหนียวแน่นไม่ยอมเปลี่ยนแปลงใดๆ ประชาชนผู้รับฟังธรรมะเช่นประชาชนขาดความรู้พื้นฐานทางศีลธรรม การสื่อสารการพูด ภาษาพูด ในหมู่บ้านของชาวเขาหลายแห่งที่พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขabenพื้นที่สูงเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการใช้ภาษาในการสื่อสารระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านยังไม่เข้าใจกันในระยะแรกๆ ทำให้การเทศนาสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะการสื่อสารยังไม่ค่อยเข้าใจกันโดยเฉพาะผู้สูงอายุ

4) ปัญหา อุปสรรคด้านบุคคลสัปปายะคือบุคคลที่อยู่ร่วมกัน เกี่ยวกับด้านบุคลากร การขาดบุคลากร พระสงฆ์ที่มีจิตอาสา มีจำนวนลดลงทุกปีไม่พอกับความต้องการของพื้นที่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะทำการถ่ายทอดหลักธรรมสู่ภาษาถิ่นนั้นๆ พระสงฆ์ที่ส่งขึ้นไปไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ต้องทำความเข้าใจ ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณี พระสงฆ์ทำการโยกย้ายบ่อยเกินไปเข้าไม่ถึงพื้นที่เข้าไม่ถึงปัญหาเพราะมีเวลาน้อย ที่ผ่านมามีพระที่มาจากเชียงใหม่ในระยะสั้นไม่สามารถที่จะทำงานให้ต่อเนื่องได้ทำงานเพื่อให้จบโครงการการทำงานจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทำงานไม่เป็นธรรมชาติ บุคลากรบางรูปประพฤติกรรมไม่ค่อยเหมาะสม ประพฤติตนไม่อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยซึ่งนำความเสื่อมเสียมาสู่องค์กร แต่มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

5) ปัญหา อุปสรรคด้านโภชนสัปปายะ คืออาหารที่บริโภคน เครื่องอุปโภคบริโภคขาดแคลนไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีปัญหาอาหารการกิน มีหลายรูปต้องลาออกกลางคันเพราะทนต่อสภาพเรื่องอาหารหรือที่อยู่ไม่ได้ ชาวไทยบนพื้นที่สูงในระยะแรกของการเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชาวไทยบนพื้นที่สูงยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในพระพุทธศาสนาการออกรับบิณฑบาต ไม่มีใครดักบาตร ปัญหาด้านอาหารหากเป็นพระที่เคยอยู่บนพื้นที่สูงการปรับตัวของพระสงฆ์ก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่พระสงฆ์บางรูปที่อยู่ในพื้นราบมาก่อน จะมีปัญหาเรื่องอาหารเพราะไม่ค่อยเคยชิน

6) ปัญหาอุปสรรคด้านอตุสัปปายะ คืออากาศตามฤดูกาล ปัญหาด้านสถานที่ในระยะแรกพระที่ขึ้นไปเผยแผ่ ต้องไปอาศัยตามกระท่อเล็กๆ ของชาวบ้านเป็นที่พักบางแห่งสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ไกลชุมชนไม่มีศาลาที่จะใช้ในการประกอบพิธี หนาวร้อนไม่มีน้ำใช้ ไม่มีห้องน้ำ สภาพพื้นที่บางพื้นที่ ที่ส่งพระเข้าไปยังไม่มีความสะดวกในพระพุทธศาสนา ปัญหาด้านการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม พระที่ขึ้นไปเผยแผ่ต้องทำความเข้าใจ ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีให้ได้ ไม่มีไฟฟ้า

7) ปัญหา อุปสรรคด้านอิริยาบถสัปปายะคือ อิริยาบถอันเป็นที่สบาย การเคลื่อนไหวพระสงฆ์ขาดงบประมาณในการเผยแผ่ การทำงานเผยแผ่มีสภาพปัญหาเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นสื่อเกี่ยวกับการเผยแผ่ไม่มีงบประมาณที่จะซื้อ พระสงฆ์ไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีแผนในการทำงานที่ชัดเจน ไม่กำหนดทิศทางในการทำงานระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ด้านการวางแผนการ

ยกเลิกหรือขยายอาศรม มีหลายอาศรมที่ขาดแคลนพระสงฆ์มาปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการหรือกลวิธีการเผยแพร่

3. ด้านแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสำหรับพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูง พบว่า

การดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่ชนเผ่าตั้งแต่ต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชนเผ่าต่างๆ เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ส่งบุตรหลานเข้ารับการบรรพชาอุปสมบท รวมมือกับพระสงฆ์จัดตั้งอาศรม พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาบนพื้นที่สูง เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม มากขึ้นตามลำดับ โดยมีแนวทางในการเผยแพร่คือ

1) แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนและสงเคราะห์ชุมชน โดยที่พระสงฆ์ ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น การมอบสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต การประสานงานไปยังองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแจ้งความประสงค์ในการช่วยเหลือในยามเดือดร้อน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การเป็นตัวแทนเพื่อทำหน้าที่การแก้ไขปัญหบางประการ

2) แนวทางการส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ได้อบรมให้ความรู้แก่ชุมชน ในด้านการดูแลสุขภาพทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม, การปลูกป่าทดแทน, การบวชป่าชุมชน, การทำแนวกันไฟ, สร้างเครือข่ายรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยวันสำคัญต่างๆ การจัดโครงการบรรพชาอุปสมบทสามเณรทุกรุ่นในพื้นที่สูง ในช่วงระยะสั้น ๆ และจำนวนมากนัก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนซึ่งพยายามที่จะสอดแทรกแนวคิดการใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้ว่าพื้นที่ที่มีโอกาสในการเข้าถึงน้อยแต่ก็เป็นช่องทางในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และขยายพื้นที่มากยิ่งขึ้น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะวันพระมีการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่แนวคิดการงดลด และการไม่ใช้สารเคมี การรักษาป่าต้นน้ำของชุมชน รวมทั้งการปลูกต้นไม้ทางพระพุทธศาสนา

3) แนวทางการให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย พระสงฆ์ได้เข้าไปสอนในโรงเรียน และประสานงานให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชุมชนในการคิดอย่างเป็นระบบ ให้เนื้อหาสาระทางด้านหน้าที่พลเมืองที่ดี ให้นำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันและมีโครงการ กิจกรรมต่างๆ ดังนี้ 1. การให้ทุนการศึกษา 2. การเข้าไปสอนในโรงเรียน 3. การเทศนาธรรม บรรยายธรรม และสนทนาธรรม เป็นรูปแบบการเผยแพร่ธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้ใช้กันอย่างแพร่หลายก็สามารถนำไปใช้ได้ 4. การตั้งศูนย์การศึกษาชั่วคราวซึ่งเปิดรับเฉพาะผู้ที่สนใจในการศึกษาทางพระพุทธศาสนาโดยใช้รูปแบบของการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นสำคัญ 5. การประสานหน่วยงานทางด้านการศึกษากับภายนอก การทำหน้าที่ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์บนพื้นที่สูง 6. การเป็นแหล่งศึกษาธรรมะประจำพื้นที่

4) แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของชนเผ่า มีการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม สนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณี เผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของชนเผ่า 1. การส่งเสริมวัฒนธรรมด้านการนุ่งห่มเสื้อผ้าประจำเผ่า 2. การรักษาภาษาถิ่นของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ภาษาของตนเองในการสื่อสารไปยังผู้อื่น 3. การรักษาประเพณีประจำปี 4. การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่มากมาย การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค องค์ความรู้ในการเดินป่า ความรู้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ความรู้ในการทอผ้าสำหรับใช้ในชนเผ่า ความรู้ในการสร้างจิตสำนึกให้กับลูกหลาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือทำให้รู้แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานพื้นที่สูงในปัจจุบัน สิ่งที่เป็นจุดอ่อนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การกำหนดแนวทางของพระสงฆ์ยังไม่ชัดเจนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามโครงสร้างของพระสงฆ์ที่วางไว้ไม่มีความสอดคล้องในการปฏิบัติ ไม่มีแนวทางลักษณะงานในอนาคต ความต้องการในอนาคตที่มีเป้าหมายระยะยาว ระยะกลาง ระยะสั้น ประกอบกับความเป็นไปได้ในการบรรลุเป้าหมายนั้นไม่มี ปัจจุบันพระสงฆ์มีน้อยมีงบประมาณน้อยมีพื้นที่รับผิดชอบมีมาก ความต้องการของประชาชนในพื้นที่มีมาก และต้องมีแนวทาง เช่น แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนและสงเคราะห์ชุมชน แนวทางการส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางการให้การศึกษา ภาษา หน้าที่พลเมืองที่ดี แนวทางการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของชนเผ่า เป็นต้น

ดังนั้นพระสงฆ์ต้องมีแนวทางความรู้ความสามารถหลายๆ ด้าน ที่จะเข้าไปบริหารจัดการร่วมกับชุมชน และต้องมีหลักธรรม และมีแนวทางการประยุกต์ประเพณีพื้นบ้านเพื่อที่จะเอาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนกับงานกับบุคคล ทำคนที่มีศรัทธาอยู่แล้วให้มีศรัทธายิ่งขึ้น ให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์สุขจากพระพุทธศาสนา เกิดประโยชน์จริงในการใช้หลักพุทธธรรมกับการดำรงชีวิต และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานพื้นที่สูง ในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์ภาค 7

(2) การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขานพื้นที่สูงในทศวรรษหน้า

References

- คุณ โทจันทร์. (2545). พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง
เฮ้าส์,
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,
สุนน อมรวิวัฒน์. (2548). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร:
ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.